

PROOVIPROTSSESS

David Puderbaugh

Eesti Muusikaakadeemia

2. mai 2005

Nagu ka partituuriga töötamisest rääkides, ei ole ma absoluutne autoriteet proovitegemise alal. Tahan jagada neid tehnikaid, mis mind aitavad. Loodetavasti on see info teile kasulik.

Prooviprotsessi käigus valmistab dirigent ansambli ette esituseks. See protsess jaguneb kolmeks peamiseks osaks: proovieelne, proov ja proovijärgne. Kui kõik kolm koostisosa viiakse läbi põhjalikult ja hoolikalt ning järjekindlalt ja regulaarselt, on ka lõpptulemus, st esitus edukas.

Ilma efektiivse ja kõikehõlmava prooviprotsessita on ka tulemus nõrgem. Lisaks esitusele võib kannatada saada ka dirigendi ja ansambli vaheline usaldus ning rühma moraal.

Enne proovi

Eesmärk — maksimeerida prooviaega põhjaliku partituuri tundmaõppimise, proovi hoolika planeerimise ja positiivse hoiaku abil.

Töö partituuriga: eesmärgiks luua partituurist tervikuna selge kõlakujutus.

- partituurilugemine
- analüüs
- uurimine

Minu kasutatavaid meetodeid tutvustab vastav kursusematerjal.

Planeerimine: *organiseeritus ja veel kord organiseeritus! Minu väheste kogemuste põhjal on see faktor edu saavutamiseks sama hädavajalik kui musikaalsus ja hea tehnika. Olen kohanud paljusid andekaid dirigente, kes olid ilusa žestiga ja väga musikaalsed, kuid nende ansambli tulemused jäid nõrgemaks, kuna dirigent ei olnud organiseeritud. Puudulik ettevalmistus tähendab enamasti kaotatud prooviaega.*

- Pane paika ajakava esimesest proovist kuni viimase esituseni.
  - Liigita teosed või nende osad keerukuse järgi, varu kõige rohkem aega nende teoste või lõikude jaoks, mis seda vajavad.
  - Ole paindlik. Keerukuse skaalat pead võibolla proovide käigus muutma vastavalt ansambli edasijõudmisele. *Jääk ja dogmaatiline ei maksa olla. Isegi kõige kogenumad dirigendid võivad mõne teose või lõigu keerukust valesti hinnata. Muusika pole kunagi kivisse raiutud ja seda ei tohiks olla ka dirigent.*
- Koosta ajakava igaks prooviks. *Ära jäta otsustamist, mida proovis teha, proovi ajaks. Muidugi võib olla, et pead oma plaane proovi jooksul muutma, eriti kui miski võtab planeeritust rohkem aega, kuid kõigi muutuste aluseks peab siiski jääma enne proovi paika pandud plaan.*
  - Oluline on arvesse võtta keerukust, tehnilist nõudlikkust, ansambli keskendumisvõimet. *Ära pane kõige raskemaid teoseid automaatselt esimeseks või viimaseks.*
  - Samuti tuleb arvestada inimeste vastuvõtuvõime muutumist proovi ajal. *Grupipsühholoogia on proovi oluline element. Planeeri oma proov nii, et kõige raskemad lõigud langevad ajale, mil nad on kõige efektiivsemalt omandatavad.*
  - Plaan peaks arvestama ka võimalikke hääle ja tähelepanu väsimise kohti. *Välgi mitme vokaalselt või vaimselt raske lõigu järjest harjutamist. Lisaks kiiremale väsimisele nõrgeneb ka ansambli tähelepanuvõime, mille tõttu on proovi lõpuni edasiliikumine aeglasem.*
  - **Hääleharjutused** planeeri samuti ette, ära vali neid proovi ajal. *See raiskab aega ja näita ansamblile, et sa ei ole proovi piisavalt ette valmistanud.*
    - *Füüsiline liikumine — laulmine on sportlik tegevust. Kogu keha peaks lõdvestama*

ja siis enne laulmist aktiveerima. Lauljad tulevad tihti proovi peale tööle või koolis veedetud päeva, nende mõtted on hõivatud ja nad on füüsiliselt väsinud. Venitamine võib aidata keskenduda ja ette valmistuda. Pearingid, õlaringid, ülakeha pöörded, pingutus- ja lõdvestusharjutused.

- Hingamise tugi — hääle tekitamiseks ja vastupidavuseks hädavajalik.
- Registrate arendamine — vali harjutused, mis soodustavad pehme suulae tõstmist, kujundavad suu asendit ja resonantsiruumi.
- Vokaalide asetus ja kuju — siin võib palju kasu olla kogu keha haaravast liikumisest.
- Paindlikkus — kiired melismaatilised harjutused ja suurte hüpetega harjutused.
- Vaimne valmisolek — aitab ka kuulmist aktiveerida. Harjutused, mis sunnivad lauljaid tähelepanelikult kuulama ja rohkem mõtlema (intonatsiooni, lehestlaulmise harjutused).

Hoiak: enne prooviruumi astumist jäta mured ukse taha. Püüa alati olla positiivse ja pühendunud hoiakuga. Kuigi ka aegajalt kõnepidamine võib aidata grupil keskenduda, ei soovitaks ma seda oma tavapäraseks jooneks kujundada. Riskid sellega, et osa ansamblist võõrandub või muutub epistli suhtes immuunseks. Üldjuhul võtab ansambel üle dirigendi meeoleolu ning proovi õhustik muutub pingeliseks ja edu pidurdavaks. Raevutseva dirigendi kujul ei ole tänapäeva maailmas sellist mõju nagu oli võibolla varasematel aegadel.

Proovis

Efektive ajakasutus

- Näita oma märkmeid lauljatele enne proovi. See hoiab palju aega kokku. Lase lauljatel sinu interpretatsioonilised märkused oma partiidesse sisse kanda. Instrumentalistidega töötades tee partiidesse märkused enne nende kätteandmist. Keelpillide puhul peaksid poogna suunad ette märgitud olema. Õpi poogna liikumisi ise märkima, kui sa seda veel ei oska. Alati ei tarvitse selleks kontsertmeistrit kohal olla. Kui oled selles osas algaja, näita oma versiooni eelnevalt kogenud mängijale, et olla kindel, et see on sobiv. Mida rohkem sellega tegeled, seda kindlamaks muutud ja seda paremini õpid instrumenti tundma, muutudes nii efektivemaks dirigendiks.
- Dirigeeri ja laula rohkem, räägi vähem
  - Sõnalised juhised ei tohi muutuda liiga pikaks. See raiskab väärtuslikku aega ja võib kaasa tuua lauljate tähelepanu kaotamise. Kui on võimalik öelda asi ära viie sõnaga 10-15 asemel, vali alati esimene variant. On üllatav, kui palju sõnalised juhised aega võtavad. Mõnikord võib harjutamise mõttes lasta kellelgi stopperiga aega võtta iga kord, kui sa proovis dirigeerimise asemel räägid. See on valgustav kogemus.
  - Kasuta oma lauluhäält andmaks edasi, mida tahad ansamblist kuulda. Sa ei pea La Scala ooperitäht olema. Olen tihti imestanud, kui palju on dirigente, kes ei kasuta enda häält, et selgeks teha, mida nad tahavad. See on sama, kui laulu- või pilliõpetaja ei kasutaks eratundides kunagi oma instrumenti. Kui mul oleks lauluõpetaja, kes tunnis oma häält ei kasuta, vahetaksin tõenäoliselt õpetajat. Oma hääl on sinu parim vahend proovis oma soovide edasiandmiseks. Võid ju öelda: 'taktis 5 alustage crescendo kuni jõuate fortresse taktis 12, siis on 1/8-noodi pikkune hingamine ja selle järel decrescendo kuni taktini 18', või laulda fraasi lihtsalt ette nii, nagu tahad seda kuulda. See hoiab nii palju aega kokku ja enamasti annab ka asja palju efektivevalt edasi. Laula, laula, laula!
  - Kui mõni häälerühm teistest maha jääb, ära kuluta sellele teiste arvel liiga palju aega. See on ka üks asi, mida ma tihti näen. Sel ajal, kui dirigent selle rühmaga tööd teeb, jääb ülejäänud koor vaimselt magama (mõnikord ka päriselt). Siis on raske kogu koori jälle töövalmis saada. Samuti võib ülejäänud koorile tunduda, et nende aega raisatakse, mis mõjub halvasti moraalsele. Kui sulle tundub, et miski võtab liiga kaua aega, mine edasi. Tule selle juurde tagasi järgmises proovis või tee rühmaproov.

Mõned minu tehnikad:

- harjutades mõnda fraasi, mis esineb rohkem kui ühes hääles, harjuta seda kõigi häälerühmadega koos (eriti tõhus kõrgrenessansi muusika juures);
- soovita teistel häälerühmadel mõttes oma partiid kaasa laulda, samal ajal kui ise ühe rühmaga töötad;
- lase teistel häälerühmadel pulssi hoida plaksutades, vastu lauda patsutades vms
- 'ära peksa surnud hobust'.

Teemade hierarhia

Ära püüa kõiki probleeme korraga lahendada. Lahuta muusika komponentideks (meloodia, harmoonia, rütm, tekst jne) ja ehita siis uuesti üles. *See on veel üks lõks, kuhu dirigendid tihti langevad. Dirigent kuuleb mitut asja, mis vajavad parandamist, ja arvab, et püüdes kõiki neid korraga parandada hoiab ta aega kokku. Tulemusena on ansambel vaimset ülekoormatud ja ärritunud, kuna neid pommitatakse juhustega mitme asja kohta korraga. Enamasti on edasiliikumine kiirem, kui lahutada muusika osadeks, nii et ansambel töötab ainult ühe või kahe aspekti kallal korraga. Kokkuvõttes säästab see aega ja vähendab frustratsiooni. Seega ära nori tekstiüansside kallal esimeses proovis, kui ansambel näeb alles vaeva nootide või rütmiga. Ära ürita parandada intonatsiooni, kui koor alles õpib partiisid. Lihtsusta, lihtsusta, lihtsusta!*

Mõned minu tehnikad:

- rütm ja tempo — lase ansamblil laulda meetrumi alajaotust neutraalsel silbil. *Kuulus ameerika dirigent Robert Shaw läks sellega äärmuseni, lisades teksti alles üks või kaks proovi enne kontserti. Ma ei soovita tingimata seda teha, aga ma usun tema motot: 'Õige häälik, mis lauldakse liiga vara või liiga hilja, on ikkagi vale häälik.'*
- harmoonia — laula aeglaselt, akordhaaval neutraalsel silbil;
- tekst — loe teksti; laula ainult vokaalidega.

'Nipivaru': otsi pidevalt uusi tehnikaid. Iga inimene õpib natuke erineval moel, nii et mida rohkem sul on viise oma tahtmiste edasiandmiseks, seda efektiivsem dirigent oled.

- teaduslik — kasuta oma soovide kirjeldamiseks tehnilisi termineid, *ära karda rääkida pehmest suulaest, diafragmahingamisest, keele asendist jne.*
- metafooriline — kasuta fraase ja mõisteid muusikavälistelt aladelt. *Tihti aitavad igapäevaelust võetud mõisted hästi mõtet edasi anda, nt 'häälik peab olema pehme nagu samet', 'laula, nagu püüaksid katsuda kuuma pliiti'.*
- füüsiline — ära karda panna ansamblit kasutama liigutusi soovitud tulemuse saavutamiseks. See võib olla suureks abiks fraasi suuna ja artikulatsiooni näitamiseks, samuti tehniliste aspektide rõhutamiseks nagu hingamine või pehme suulae tõstmine.

Proovi järel

Hindamine — vahetult proovi järel hinda tehtud edusamme. Mis läks hästi, mis vajab parandamist? Vaatle ka iseennast. Mõnikord võib probleem olla ka sinu žesti selguses.

Prioriteetide ülevaatamine — mis seisus on kontserdikava viimase proovi valguses? Vastavalt tehtud edusammudele hinda uuesti prioriteete. Olen varem andnud igale teosele hinde ühest kümneni, nii et üks on täiesti võõras ja kümme täiesti selge. Sel moel suutsin täpselt hinnata, mis teosed vajasisid kõige rohkem tööd.

Uue energia varumine — jätkka tööd partituuriga, kuid veeda kindlasti aega ka muusikast eemal.

KARJÄÄRI JOOKSUL EI TOHI KUNAGI OMA OSKUSTE JA TEADMISTEGA RAHULE JÄÄDA. KASUTA IGA VÕIMALUST ARENEMISEKS. ÕPPIMISEKS POLE SA KUNAGI LIIGA VANA.